

Jan Erik Vold

I DIALOG MED JO EGGEN

I

Brecht på Hedemarken

Bertolt Brecht kom aldri til Norge. Men på Hamar-toget sitter en 28-årig lærerskolestudent og skriver dette diktet, 40 år senere:

VINTER PÅ HEDEMARKEN

27 minusgrader. Sol.
Snøen hvitglødende.
Toget kjører gjennom Stange.
Jeg leser dikt av Brecht.

Ja, hvordan ville Brecht ha skrevet, om han hadde levd i dag – kan man undre seg, med storbylivets fremmedgjøring og kapitalisme-åk trappet opp til en uløselig knute over hele kloden: la den kinesiske cocacola-flaske stå som symbol for dét – øst-kommunismen og vest-kapitalismens i ferd med å vokse seg inn i ryggmargen på hverandre, som vanartede siamesiske tvillinger. Bare våpenindustrien er det som kan utnytte 1980-årenes vinder til klar fordel.

Jo Eggen, diktdebutant av året, bringer det storpolitiske dilemma på formel slik:

PLAKATDIKT

Korridoren ender
i ei låst dør: Framtida.
Sving til venstre!

Altså: Velg en politisk venstrekurs, mens ennå tid er. Ellers blir det ingen framtid. Muligens er Jo Eggen mer konstruktivt optimistisk her enn Georg Johannesen var det i sluttlinjene til sin debutdiktsamling i 1959 – med den velkjente togkorridor-kupletten: «Jeg synes jeg bør reise likevel/til toget kolliderer med seg selv.»

For hva er å svinge til venstre når det meste av den praktiske statsmannskunst man har å vise til, tyder på at høyrefjæra blir med på lasset, uansett hvilken vei en nasjon prøver å styre? For å ta Norge:

FLOMBELYSNING (FEBRUAR --80)

Det har gått opp for meg
at Norge er et land med flombelysning.
Oljesøkerne står i kø i avisene
og Carter er over alt.
Noen ganger sitter jeg i en bil
som kjører forbi taus snø.
Jeg vil se mer
men flombelysninga
er som et elektrisk gjerde.

Listesaken 1977 og Rekstensaken 1979 nevnes som eksempel på hvordan den som vil vite noe, brenner seg, flombelyst -- «Skipsrederene derimot er usynlig/som det meste av det som foregår nå.» Folkebevegelsen mot EEC er borte. Norges ansvarlige ser sitt snitt til å forhåndslagre USAs atomutstyr i Trøndelag – ingen diskusjon om dét! Eggens kommentar: «Jimmy Carters rådgiver/gir presidenten råd/og drar ned glidelåsen/for atomfallosen/.../Murder Incorporated/ ser lysere tider i møte.»

Med Jo Eggens debut har vi fått en intellektuell poet som ser det *sosiale* som det poetiske hovedfelt, utfra innsikten at «Aleine er jeg ingen». Han er en poet med ambisjoner, stilkunnskaper, belesthet, bereisthet, musikalske favoritter (Mozart, Beethoven, Brahms) – og en vilje til å stige ut av

det norske rommet. Boken innledes med en rekke europeiske interiører, fra Warszawa, Krakow, Praha, Leningrad, Moskva – før kursen vendes mot Stockholm, Nord-Jylland og endelig Olaf Bulls Oslo, der «de grå gatene/er en romslig frakk/med lommer for hatet». Det estetiske ideal er ikke det bemektigende men det mozartske: «Å trenge inn/til tingenes innerste vesen/og ikke bli der». Dette er en cool holdning, uten at den behøver å bli en resignert holdning. Ingen buldrende appeller, men et kampdikt der skjønnhet og forståelse er sammenvevd.

Åpningsdiktet i boka er følgende:

FØYDALISMENS KVELDSANSIKT

Neonskilta om kvelden
Ford, ITT
er like presise og vakre
som våpenskjoldet på sigarettpakka
du trekker ut av automaten.

Slik kan Eggen med enkle linjer klargjøre at de våpenskjold som er synlige, tilhører en krig som føres med helt andre våpen. Den usynlige, men virkelige krigen avslører seg sjeldnere. F.eks. på spisekartet – der man på Brøndum Hotel, Skagen tilbyr: «Rødspette à la Drachmann/til 75 kr». Et eksakt uttrykk for kapitalens utnyttelse av et åndens navn. Denne utnyttelse lar ikke Eggen stå uimotsagt:

MALLARMÉ

Hard singel der
språket viser sine bruddflater.
Mallarmés ansikt
lukka.
Er ikke til salgs.

Jo Eggen ser klart, tenker klart, vet at krigen pågår daglig. Og at krigen pågår i et rom der de gamle kulisser må rives. Både

Puskjin og Proust og Neruda kan brukes, men vi må ikke glemme at «Drammensveien er Oslos egentlige sentrum» -- «den amerikanske ambassaden, der virkeligheten bor».

«Ting og tings skygger/skaper diktets rom», postulerer Jo Eggen. Det betyr antagelig: For å se tingen, må du lære deg å skjelne mellom tingen og dens skygge. Tingens skygge er dens historie. For å lære deg å skjelne, må du lære deg historie. Den som kan skjelne, står bedre rustet til å motstå «reklamen som en hvit pisk i øyet». Og derfra er ikke veien lang til å bli – som forfatterens venn klarinettspilleren, på bokens side 23 – «kommunist/og humorist som alle kommunister/bør være». Og slik Bertolt Brecht var det.

Jo Eggen: *Ting og tings skygger*.
Dikt og tekster. Gyldendal 1980

II

Diktet er ikke noe tilfluktsrom

Etter Hiroshima befinner vi oss alle i samme rom. Eller er dateringen feil? Så sent som i 1950, den gang USA fremdeles hadde atomherredømmet på kloden, mente Arnulf Øverland at mange problemer kunne løses om man brukte atombomben mot Sovjet. Altså: I og med terrorbalansen befinner vi oss alle i samme rom.

Ja, nettopp, sier mange, den har vært redningen – og ber om større bevilgninger til bomberom. «I will not go under the ground», synger derimot Bob Dylan i 1962, på en av låtene som ikke kom med på *The Freewheelin' Bob Dylan*: «When I go to my grave my head will be high./Let me die in my footsteps/Before I go down under the ground.» Dette var under Kuba-krisens år, da mange på den nordlige halvkule opplevde at de befant seg i samme rom. I de tjue årene som siden er gått, spørs det om ikke den sørlige halvkule også er trukket inn i det rommet:

Viss noen får klaustrofobi
av dette rommet
er en del av hensikten oppnådd
Viss noen føler seg hjemme
i dette rommet
er også en del av hensikten oppnådd
Det fins ikke noe anna rom

Diktet er «Etterskrift I» i Jo Eggens nye diktbok *Inne og ute*, en samling språkkritiske og virkelighetsproblematiserende dikt som ikke slipper en våken leser fri. I likhet med debut-samlingen *Ting og tings skygger* fra 1980 er dette stringent dikt om vår eksistens i et truet rom. Jeg-følelsen er knyttet til det sosiale, det sosiale er knyttet til overlevelsestanken: «Leve som var der en fremtid og et håb», tittel på en diktsamling av dansken Ivan Malinowski, hvorfra ett av Eggens innledningsmotto er tatt: «Tiden er ikke inde den er ude».

Innsikt om vår utsatthet leder til behovet for nye tanker, nye ord. Øverlands verden har Øverland selv vært med på å ugyldiggjøre, om enn stadig lansert, f.eks. i «det nye opera-huset der/Liv Dommersnes leser dikt for andre mansjettknapper» -- Jo Eggens kommentar: «Diktet er ikke noe tilfluktsrom/Diktet er et sammenfiltra skrik».

Aha, Jo Eggen som sabotør, Jo Eggen som protestdikter? I så fall ikke sabotasje mot verden slik den er, men en protest mot den *korttenkthet* hvormed vi har gjort verden så sjaber som den er blitt, den *dumbhet* som styrer verden – og at mange ikke vil se dette:

En strategi kan være:
Ta fra dem sentrallyrikken
En annen strategi kan være:
Ødelegg sentrallyrikken
En tredje: gjør ingen av
og begge delene

Det betyr: 1) Ta fra dem havet, døden og kjærligheten; 2) skriv annerledes om havet, døden og kjærligheten; 3) la dem beholde havet, døden og kjærligheten – gyldig eller ugyldig, fordi 3B) det ugyldige faller til slutt av seg selv. Diktet heter «I gangen på samvirkelaget, begynnelsen av april» -- altså et norsk vårdikt, polemisk mot sin egen sjanger, som dertil puster støv av postulatet omkring SAM + VIRKE + LAGET. Det er som diktet spør: Hvem virker sammen om hva? Det er som diktet sier: Havet er vel og bra, men med hva slags kjærlighetsstrategi skal vi unngå noe så dumt som atomdøden? Og, kan en leser tillegge, dikt som tar opp slike ting, burde vel også kunne kalles «sentral lyrikk»?

Det var Eggen som april-dikter. Som desember-dikter nøyer han seg med én linje:

La deg ikke lure av stjernene i snøen. Glassvatt.

For Jo Eggen, i hans rettethet mot å få tåka til å lette i det norske rommet, blir *NRK* og *Aftenposten* hovedfienden. «Fra sveivegrammofonens dager», som et dikt ironisk heter: «Hånd i hånd skal vi vandre/Bygge landet/Kle fjellet med lytte-stasjoner/asfaltere beredskapsveiene/Vinne slaget ved Midt-skogen/Innføre 9-årig skole/ferie for alle/Frede rutefly/NRK SAS-hotellet/Mercedes og folkevogna/Florida Disneyworld Schibstedkonsernet/Per Jarle Hellevik/Lars Jacob Krogh». Sitater fra en kronikk om den nordamerikanske forfatteren John Updike anvendes i et dikt som stiller seg skeptisk til mang en høyrejournalists friskfyraktige USA-optimisme:

AFTENPOSTENS KULTURSIDER

Reagan er en glassmonter
Inni monterer: Dummies i rustning
Goethes ordensbånd
«Nå, i den rensede, men bitende luften
etter Vietnam, etter Watergate
og etter 200-årsjubileet»
«en vedvarende friskhet i tingene»

Som Jo Eggen polemisk ytrer i andre kvartett av den ruin av en sonett han har kalt «Ruin»: «La det regne sur/nedbør på Parthenon! Kritikkk/av språket, dialektikk/mot en usynlig mur!» Hvorfor usynlig? Fordi det er vrient å se riftene i den glassklokka *NRK* og *Aftenposten* setter over fedrelandet: «Dagsrevyen har glimrende medarbeidere/for en etterretningstjeneste/som er ukjent i Norge/men godt kjent i/Iran, Guatemala, Hellas, Chile». Ukjent i Norge, det sier f.eks. utenriksminister Stray i Dagsrevyen 27. okt. 1982, er det at USA skulle komme Norge til unnsetning med styrker utstyrt med atomvåpen. Slikt kan bare skje ved at Norge ber om det. Norges medlemskap i NATO forplikter Norge til å ta imot den støtte USA kan gi, sier USA – og den støtte USA kan gi, er den sterkeste mulige støtte!

Slik kan Jo Eggen opponere seg mot *Aftenposten* og Sverre Stray mot Det Hvide Hus – svaret er på forhånd gitt. Som utenriksminister burde dette minne Sverre Stray om hvem det er som har makta over Norge. Som poet derimot, har Jo Eggen den «fordel» at det fins andre lesere enn *Aftenpostens*. Og at han, når han skriver vardedikt fra måneden *mars*, kan endre strategi:

SLUTTEN AV MARS PÅ STUDENTBYEN

Våren er Schuberts Ørretkvintett
vinduet er blitt stort
mursteinen skarp i kantene

Jo Eggen: *Inne og ute*.
Dikt og tekster. Gyldendal 1982

III

Kjærlighetens svarte tavle

Jo Eggen – kommunikasjon, politikk, vrede. Dikt, men ikke på den gamle måten. Musikk, hans eget instrument er bratsj. Kjærlighet, men ikke wildenveysk.

Ingen forførelse. Forelskelsen er diskret og ytres gjerne gjennom andre dikteres ord. Attraksjonen går over lange sekvenser, som i de to neste diktbøkene, på hans faste forlag Gyldendal: *Med klar og uklar stemme* (1983) og *Eksildikt: Idyller* (1990).

Rommet har forandra seg
Nå er det du
og Lars Norén

-- slik begynner den 20 dikts lange sekvensen som er boken fra 1983. Boken fra 1990 består av to avdelinger: «Skotske fotografier I--XIV» og «Idyller 1--25», den siste med spanske motiver. Begge samlingene er forsynt med opplysninger om hvilke litterære kilder diktsitatene er hentet fra (rikelig i bok 1983), samt enkelte politiske referanser (bok 1990).

Bøkene etablerer er litterær kanon, som er den internasjonale plattform Jo Eggen ønsker å tale ut fra – sentrale diktere er slike som russeren Mandelstam (som Eggen senere har oversatt), amerikanerne Creeley og Duncan, tyskerne Brecht og Benjamin, svenskene Ekelöf og Tranströmer, danskene Malinowski og Christensen, de norske Johannesen og Heggelund – og ikke minst Hanne Bramness, som vi forstår som hun med «det lyse, litt rødbrune håret». Eksilboken, med færre referanser, spenner fra antikkens hyrdediktning til den spanske poeten Federico Garcia Lorca som ble myrdet 1936.

Tyngden ligger i Jo Eggens lærdom, hans brede orientering, hans viten om menneskets vilkår, ofte tolket utfra de gestaltninger som foreligger:

Jeg vil ikke være i
de store romma
ta meg ned
tyngdekrafta i
Giacomettis føtter
er de frie

eller ufrie
i sin bevegelige
stillstand?

Attraksjon, politikk, musikk, hverdagsliv – i Jo Eggens tekster
glir disse ting inn og ut av fokus, her syv fragmenter i fleng:

Treet som vibrerer
i Rachmaninovs symfoni

+

Stemma di beveger seg mellom
cello og bratsj
mellom solo og akkompagnement

+

Bladene faller
du har kledd av
trærnes farsattributter

+

Afghanistan er et åpent sår
som bare fortsetter å blø
I Capsar Weinbergers databank
gir dette grunn til optimisme

+

Du er ingen
pappfigur med glorie
ingen Madonna med Klassekampen
ingen Madonna i Nord-Irland
eller i Dagbladets lørdagsutgave
du er ingen Frihetsgudinne
som truer med å
knuse alle
i fallet

+

Det er som
på trikken i mørket
Deler av husvegger
opplyst av dørlykter
Lys i enkelte vinduer
Da det var strømbrudd
satt det en i resepsjonen
med et talglys

+

Forholdet mitt til deg
er like alvorlig
og like vanskelig å definere
som denne pianokonserten av Mozart:
De enkle temaene
sier: her fins vi
tuttipartiens paukeslag
den avbrutte kommentaren til
obo, fløyte og fagott
strykernes bevegelser
på kjærlighetens
svarte tavle

Hvorfor heter samlingen fra 1983 *Med klar og uklar stemme?*
Tekstene i seg er klare nok. Er det den situasjon de skal
beskrive som er uklar?

I psykosen
trudde jeg at marinesoldatene
gikk i land
nå blir ammunisjonen deres
forhåndslagra
grensa mellom norsk politikk
og fascisme
blir mer og mer uklar
en vegg i rommet som forsvinner

Samlingen fra 1990, med sine erfaringer fra Skotland og Spania, rettferdiggjør tittelen *Eksildikt*. De skotske fotografier taler om et menneske som nå er et annet sted: «Bare noen få ting igjen/i rommet/der du har bodd».

Tittelens neste ledd *Idyller* spiller på det landlige liv grekeren Teokrit (ca. 200 f. Kr.) skapte sine dikt over, motsatt Homers epos om krig og heldedåd. Hos en moderne dikter som Jo Eggen er idyllen en unntakstilstand, som setter klamme om det *hele* liv:

Det går an
å se ei måke
som svever lydløst
uten å bevege vingene
Det går an å se
en rødfiolett blomst
se linjene i hvert kronblad
Det går an å høre
insektene og havet
Det går an å kjenne
ei søt og lat lukt
Idyllen handler
om det som ikke er der

Hva er det som ikke er der? Det fryktelige liv i Spania: Goyas henrettelser, Guernica sønderbombet, folkets dikter myrdet av Franco:

Lorca:
Det barnslige blikket
holder han fast
på fotografiet
Men dette blikket
er en tunnel
der jernbanetoget
raser mot døden

Hos denne dikter betyr idyll både idyll og ikke-idyll: «Det tomme og det tomme/møtes i idyllen/Havet som verken/er rolig eller urolig/Du som både/er rolig og urolig».

Samlingen avsluttes med at poeten skyller språket rent:

Her malte Picasso stranda
før dette århundret begynte
Jeg går til havet
for å vaske orda i tausheten

IV

Et uvelkomment dikt

Klassekampen 28.8.1995

Kjære Geir Mork!

Vi har dessverre ikke hatt mye kontakt den tida du har vært på Gyldendal. Når jeg nå forlater forlaget etter 15 år, syns jeg jeg må skrive noen ord om hvorfor jeg gjør det. For å gå rett på sak: Det vedlagte diktet er grunnen til at jeg forlater forlaget. Diktet utgjør en sentral del i ei ny diktsamling. Jeg hadde ikke følelsen av å ha forlaget med meg i mitt bidrag til å bygge opp et sårt tiltrengt kritisk språk. Dette diktet, i en tidligere versjon, men prinsipielt det samme diktet, var en varm potet. Spørsmålet var om diktet skulle være med. Den ene dagen var det et typisk opplesningsnummer, noen dager seinere, da det endelige avslaget på å gi ut samlinga til høsten kom, var det blitt et dikt som ikke fungerte.

Jeg har stort sett vært en høflig tilskuer til år med mye intetsigende diktning. Jeg har tenkt at dikt nå hører til i et lite reservat som ingen likevel tar alvorlig. Men jeg syns jeg kan huske at det var ei tid da litteratur skulle være kontroversiell. Gyldendals konsulent, som ellers hadde mye godt å si om en enda tidligere versjon av dette diktet (det er ingen dikt jeg har jobba så mye og så lenge med som dette, det fins utallige versjoner), var bekymra for at diktet skulle vekke motvilje. Er det tidas stil at forlaget skal være forfatternes barnepike? Er

det tidas ånd at forfatteren skal skrive noe som alle kan være enige i?

Hvor mange markante forfattere har Gyldendal råd til å miste? Det har blitt en del, etter at Sigmund Hoftun, forfatterens mann, blei borte. For min del er jeg nå letta over å slippe bort fra dette tåkete Kafka-landskapet der et par personer er virkelig interesserte i litteratur og knapt noen er oppegående nok, velorienterte nok, til å se det litterære språket i en samtids- og samfunnskontekst. *Vinduet* har dere omtrent klart å ødelegge. Men jeg trudde jo det skulle være mulig å holde på med mitt eget kritiske prosjekt. Jeg er en politisk dikter, det får ikke hjelpe at avisredaktører også er det. At Gyldendal vil legge den kritiske ballen død, og ikke bare er likegyldige til, men vil stanse et forsøk på å sette navn på samfunnet vi befinner oss i, er en ny og uvant erfaring. Burde dere holde et lite seminar om forlagsarbeid og ytringsfrihet mens dere feirer dere sjøl?

Vennlig hilsen Jo Eggen

DET NORSKE ANALFABETET

ABC-Gros angstagn
ArenaGros amalgam
AnakondaGros aroma
AgurkGros armada

BerlinGros betongkrans
BensinGros baklommer
BokkølGros brevbobler
BeksømGros børster

CO2-Gros champagnekorker
ClemetGros Consultcyster

DeodorantGros dunster
DryppGros destillat
DirektørGros diaré
DøveGros drivhus

EliteGros ettervernere
ElteGros etterspørrere
EteGros ettertenkere
E.T.-Gros etterplaprere

FeltspatGros foldeskjørt
ForsideGros fleskeknoker
FjernsynsGros flatlus
Frp-Gros Faremo

GranittGros gitter
GryteGros grynt
GassGros gevir
GlobaleGros gaffler

HelseGros harakiri
HernesGros høvleri
HøyrehastigeGros haikudikt
HarmoniseringsGros helleristninger

IgloGros isbrebiter
IbenholtGros innerlommer
InnenlandsGros injeksjoner
IsmeGros informasjonssjefer

JoghurtGros jernteppeknyttre
JaglandGros jordbærkondomer
JakokseGros jurjapper
JungelGros jakarandahjerter

KarriereGros karies
KarismaGros kabler
KameraGros klosettborster
KlysterGros konsulentkrem

LaurbærGros lommebøker
LøsøreGros lønnstrinn
LeppeGros lenker
LogreGro lydbånd

MonolittGros madrasser
MikrofonGros maneter
MolandGros marmormidd
MaastrichtGros ministerpølser

NRK-Gros nakkeskruer
NisjeGros narresmøkker
NestléGros Nintendonøtter
NærhetsGros neglefiler

OpsethGros ordoppkast
OkkulteGros ordolje
OverskyaGros overskrifter
OmtåkaGros objektiver

PresensGros presenning
ProsessGros pudder
PanelGros plomber
PurpurGros paddepresser

RadioGros raggsokker
Rigg-Gros røkelsesstikker
RådhusGros roseronkere
RentableGros raseringsramp

SchengenGros sjakkbriller
StoltenbergGros stiletthæler
SpareGros sprekkbukser
SpareGros sjefspikker

TeflonGros termitt-tormod
TelemarkstukneGros trolløye
TriksfilmGros tellekorps
TetzschnerGros tungekyss

UnderholderGros union
UtkasterGros urinal
UtaforGros utslagsvask
UtankeGros umyndighet

VarmluftGros verdensflytevest
VarebukkGros valsebil-LO
VekstGros vortesvin-A/S
VisumGros viskelær

WestvikGros wienerwurst
WC-Gros wash & go

X-eGros xeroxmaskiner

YtreGros yalelåser

ZenGros zoomlinse
ÆrendsGros ærendsmemmer

ØyangenGros ørevoks
ØienGros øyestikkere
ØkoGros økokrim

ÅndemanerGros åkersennep

JO EGGEN

*

Stockholm 2.9.1995

Jo Eggen!

Det var noen bokstaver som manglet. Stå på!

Hilsen Jan Erik

CowboyGros Credo
CæsarGros crazyhumor

Q-faktorGros qvindelist
QuintilianGros quasiprat
Queen Gros quick-lunch
Quo-vadis-Gros q.e.d.

WalkietalkieGros wawa-pedal
WillochGros Waterloo

XantippeGros xenofobi
X-krokGros xylofonuvidenhet
X-Gros x-sosialisme

YoungstorgetGros yndlingsordtak
YggdrasilGros yngel
YankeeGros yes

ZenitGros zero-oppfatning
ZeppelinerGros zombie-avsky
ZeusGros zoologi

ÆtteGros ættlinger
ÆskulapGros æreskrenkelser
ÆØÅ-Gros ærgjerrighet

ØyenvåteGros øyenslikkere

Åtti-nittitallsGros åsyn
ÅtakGros ånei
ÅgerGros åk

JAN ERIK VOLD

V

Å høre sorgen midt i sola

Diktet «Det norske analfabetet» ble aldri trykt i noen bok. Først etter ni år (derav tittelen?) kom Jo Eggens neste diktsamling: *Forsinkelsen*, med undertittel Dikt 1994--1999, etterfulgt av *Forholdninger*. Dikt 2000--2001. Og nå er forlaget Aschehoug.

Poeten nærmer seg femti. Han samler seg om seks sentrale temaer, i åpningen på sin femte bok: «Sannheten», som peker med delvis synlige røtter; «Stillheten», den eneste som ikke svarer straks, «Glømselen», som overlater de store spørsmål til andre; «Tomheten», som smiler fra plakater for å vite hvor man er; «Friheten», der poeten støtter seg til barn som hopper i lufta; «Vennligheten», som har hengt opp poe-

tens gjenglemte hodeplagg på knaggen i Brugata grillbar, i hotellskyskraperens skygge: «denne sixpencilua som vandrer/ fra hånd til hånd, fra hode til hode» og minner om at «lua også er en innvandrer».

Man kan ikke kalle Jo Eggens dikt for fattigmannspoesi. Dertil er den altfor lærd, raffinert, tradisjonsbevisst. Den har lav Børli-faktor. Men det går an å elske dagens fattig-Norge på mange måter: «Det er av avgjørende betydning/å sitte på trammen/der den røde malinga biter i graset/å høre det vi hører/når midten er borte/å høre sorgen/midt i sola».

Fattig-Norge, fordi vår monetære rikdom utgår fra olje, vår politikk utgår fra USA, vårt sosialdemokrati er et fordekt høyre-parti, vårt trefargers flagg er ved å bli helblått: «Hvem er dette blå skjerfet/ som eter det røde og hvite?/Hvem er disse militære brystlommene/ penner og mikrofoner suger?/Hvem viser fram folket/mellom tommel og pekefinger?/Og hvem er disse rundt henne:/Denne toglaktermedhjelperen/Denne bodybuildermakrellboksen / ... / Denne mediemakaronien/ Denne sentralbanksjefrompekluten».

Vil noen si at Jo Eggen er rabiatt i sin vrede, uansett sittende statsministers kjønn? Toglaktermedhjelper – javel. Men sentralbanksjefrompeklut?

Katalogdiktet «Grobaliseringsmonolitt» ender med «Diaré-demokrati/Hemorroidepurpurhjerter/Testikkeltellerskritt/Tornadolår/Tomahawklegger/Kvikksandfötter/Uranmøkk/mellom tærne». Eller skal vi kalle dette den folkelige, karnevaleske overdrivelsesstrategi? Uranmøkk, er det egentlig en overdrivelse?

Det norske Arbeiderparti helblått. Og hva duger SV til? En uklanderlig sonnet dukker opp, der partiets to siste politiske ledere figurerer, sammen med Bill Clinton og en mulig Monica Lewinsky (for det kan neppe være den svenske sangerinnen?):

MONICA-SANG FOR KRISTIN H

Nå er jeg vel immun mot skammen?
Kvinner og barn først: De syr sammen
mitt blodige lysshow av snørr og tårer.
Kok nå over: Det er slik jeg scorer.
I min lobotomerte Natoutbrettsfold
veier din moral med en fjernkontroll.
Med deg som flir flyer et dollarpoliti
min humanitære klasekirurgi.
Sug Eriks og Bills verdenssamfunnssigar
med den banker vi FN til biff tartar.
Vi lager midnattssol for sivile et sted
mens soloflaskene bobler om fred
men sangen må kvele sine sanne ord
nå svir den inn våre nye spor

Men musikken, musikken! Den er den som gir balanse, fred,
den dypeste gyldighet i Jo Eggens verden. Materialet *ved*.
En instrumentbue av ved, som mørkner. Samspill. Med sjel.
«Hvor langt kan du gå inn i en skog?» En annerledes skog enn
Hans Børlis, som sagt. Det vakre.

SKOG

Du skal bli umulig å lese.
Som en Bach-sarabande
uspillelig og muskuløs,
ei langsom regning hit, bort.
Stemmene våre spiller sammen
en mørk sang uten ansikt
men «con anima»
fra lavere ned enn det som blir sagt.
Du er verken dronning eller prinsesse
idet du går,
ikke rådyr, eller dådyr
heller ingen elg
kanskje en hjort
eller enhjørning

som ikke fins?

Fyrstikkeskegâte med harde fingertupper:

«Hvor langt kan du gå inn i en skog?»

Du er rask, nesten flyktig
og liker å ha det helt stille.

Noe av deg er særlig vakkert
skinner overflødig
mørkner som treet
buen din snur

Samlingen *Forholdninger* kom to år senere. Den er kapittelmarkert over femten måneder, fra april til juni -- år 2000-2001, forstår man – som åpner med en utstilling i Beijing og slutter med en tilsvarende kinesisk i Oslo. Det politiske hovedtema er forlatt. Her fins billedkunst, koblet i hop med en elsket medmusikant og all den usikkerhet som Jo Eggen knytter til den såkalte kjærligheten:

BALANSEN

Det fins ingen Masterplan.

Det grønne tempoet sprer forfølgerne.

«Jeg har sett bildet, sett du sitter der
på plassen din i orkestret
deg, uten minste tvil.»

Men er det ikke en annen likevel?

Blikket maler seg inn i sitt eget hode.

Ei blind makt du ikke har bruk for.

Kjærligheten et varmt rom. Et usikkert rom. Et vått rom. Her et fire linjers dikt, fra begynnelsen av boka:

REGNET

Nesten lydløse grå muskler.

Håret ditt regner.

Rommet mitt regner.

Søvnen din regner.

Men tosomheten forblir gjennom hele samlingen en sjaber historie, uansett årstid. Teksten er uviss på om det handler om han eller henne. Den går på eksistensen løs:

Å FINNES

Du har nok funnet meg.
Men du forteller ikke hvem du fant.
Oktoberkulda gir meg et fluffy slag gjennom vinduet.
Det er ikke sant, det jeg skriver om deg.
Og det vil aldri bli det heller.
Det skrives med det du ikke sier meg
om hvem jeg er.
Lauvet tynner seg ut for vinteren
men ett og annet blad vil henge igjen
umulig å vite hvor.

Så er det *musikken* som er bokens dypeste tema, «den flyktige granitten i Billie Holidays stemme», vevd inn i tekstformuleringer som helt er Jo Eggens egne: «som om den innadvendte bratsjtonen/ mater seg sjøl med stillhet»; «Tragedien henger ikke helt på greip./ Scherzosatsen er derimot ingen spøk»; «Den ene tonen er et langt sår/og den andre, en halvtone over/ skraper såret i den første./Slik er det i barokken»; «La meg gå opp med fjerdefingeren/på den mørkeste strengen/det står jo i notene;/er tonen smerten, ja nei/det er umulig å si den/det er den som sier/opp fra mørket sier den/maigrått, maihvitt».

Musikk, kjærlighet og noe tredje smelter sammen, i diktet som heter «Novemberasfalt»:

Jeg har ikke tenkt å asfaltere deg.
Asfalten som nypussa spillesko
der alle jeg møter speiler seg
er ikke deg eller meg.
Tett bratsjstrøk etter strøk.
Instrumentet mitt er forelska i ditt
med den asfaltmatte nye buen.

Jeg har ikke noe imot disse folka
men jeg kjenner dem heldigvis ikke.
Smertesvart. Gledesvart.

VI

Det eneste håpet er svart

Norges bidrag til verdenskulturen?

Fra vikingtiden vikingskipene, når det gjelder det maritime. Fra middelalderen stavkirkene, når det gjelder arkitektur.

Jo Eggen ser Norge med øyne som åpner seg utenfra. Han er ikke imponert av dagens fedreland. Men han elsker tre, ved, gammelt virke, ting som varer.

Han skriver et dikt «Vikingskip» (1999), som begynner slik:

Stapp meg ned igjen i dragekjeften fra 800-tallet!
eller er det meg «sigrid eier meg» risser inn på bøtta?

Nå er vi ved Oseberg-skipet på Bygdø, med bøtta som ble funnet blant gravgjenstandene som fulgte de to kvinnene ned i jorden, det år 834 de formodes å ha dødd. Den eldste het antagelig ikke Åsa, (bestemor til Harald Hårfagre, han som samlet riket), men muligens Sigrid – har nyere forskning kommet til.

Poeten Eggen, tolv sekler senere, «gløtter på kvistøyet i trellespaden» og kommer med en nåtidskommentar:

Jeg ser ikke tanken bak den gode ideen
og hører ikke at makt er verdi
jeg har en pressetalsmann som allerede er aske

Hans syvende diktsamling har et fotografisk omslag i tjærebrunt, som viser en trevegg med kvistøyne i. Eller er det innslåtte plugger? Diktboken heter *Stavkirkedikt* (2010) og omtaler alle de 29 norske stavkirker (også den fra Vang, som er

flyttet til Polen) samt to svenske. Jo Eggen har oppsøkt dem alle, i årene 2007--2010.

Et ektekvistøye registrerer han iallfall i Heggestavkirke, der det fins groteske maskefjes halvt skjult på loftsveggen. Ansiktet med en trekvist som det blinde øye tolkes til å være den hedenske Odin (guden for krigskunst og poesi):

Det er mulig å klatre opp
til en eldre sommer
og se ham på kloss hold
med og uten øye.
Han ser med det ene
og overgir det andre
lar seg be inn av mørket
kniper igjen med treskallen

Hele samlingen er en feiring av den tid som ikke er, den ved som likevel forble, den malmfuru som tok byggekunst og treskurd med seg gjennom århundrene. Jo Eggen beskriver ikke den enkelte kirke, men mediterer omkring synlig og usynlig på de plasser hans planlagte ferd bringer ham.

Samlingen åpner i Valdres, med «Å sitte og se på et hjørne av Hedalen stavkirke»:

Hva kunne treet si om å være der?
Det var en budbringer som sto stille.
Det vokste ikke
Det forsvant i ring.
Det lot sprekke en knute
jernsvart til bygg-gult
mellom den og det
stolpen og hjørnet

Urnes stavkirke, vår mest berømte, som finnes på Unescos verdensarvliste, får et av de korteste diktene -- vi er trolig ved portalen på nordveggen, med en treskjæring datert til det sene 1000-tallet:

Noe farer opppover
en tjæresvart pust
oppover uten arm
muskel for muskel
huser noe i veggen
skyter opp
arm, orm
og ned
den, de

Her ser vi *arm* blir til *orm* og *ned* blir til *den*. Og hvem er *de*? Det er som om byggerne, skjærerne, kirkegjengerne, alt vi ikke lenger vet, sprenger teksten i den uvisshet livet for tusen år siden lever i. MEN: Det lever! For den som har øyne å se med.

Om de små nøkkelhullformede lysgluggene i Høyjord stavkirke (den eneste i Vestfold) skriver han:

Det var deres musikk jeg kom for å høre.
De åpner seg blindt mot veggen som beskytter dem.
De gløtter med den de ikke er
eller det noen skar ut;
de er kanten
blomsten uten blomst, epler uten eple, leppene uten munn

Om Hopperstad stavkirke i Vik ved Sognefjorden, som skulle rives da nykirken stod ferdig 1877, men ble reddet av Fortidsminneforeningen i Bergen, ledet av arkitekt Peter Andreas Blix som stod for restaureringen, skriver Jo Eggen «Fem svarte dikt». Det midterste lyder slik:

Det svarte velter ikke fram eller ut
det velter bort eller inn
det er tida som forsvinner inn i et svart høl
det er ikke mulig å si
tida blir stum
det er ikke tid det er svart
det er svart i sola det glinser
det eneste håpet er svart

VII

Tok han fra dem sentralyrikken?

Jo Eggen, født 1952 på Hamar, siden lenge bosatt i Oslo, belest og bereist, poet med syv diktsamlinger 1980--2010, hvorav den første fikk Vesaas' debutantpris; russisk-kyndig med tre gjendiktninger: Mandelstam/Gumiljov/Akhmatova: *Eg kviskrar det i svart kladd* (2000), Elena Sjvarts: *Minne om ei underlig bevertning* (2007), Marina Tsvetajeva: *Milestolpar* (2011). Artikkelforfatterens dialog består av anmeldelser av Jo Eggens to første diktbøker, trykt i *Dagbladet* 1980, 1981 samt supplerings av hans dikt i *Klassekampen* 1995. De øvrige kapitlene er nyskrevne.

Om man vender 30 år tilbake: Tok han fra dem sentralyrikken? Ødela han sentralyrikken?

Han skrev annerledes om *kjærligheten*.

Han lot *døden* seile sin egen sjø.

Han satte seg ved *havet* og vasket orda i tausheten.

Samtidig som han skrev rasende politiske innlegg i pressen, med et ikke-norsk syn på Serbia, på Libya, på Afghanistan, på Norge som krigførende nasjon. Hans faste drypp i *Klassekampen* har tittelen «Ting du ikke skal si» og kom i løpet av 2011 iallfall opp i 20 tekster.

Samtidig som han poengterer, utenfor stavkirken:

Vannet fra en bekk
sa også ingenting, fylt
av samme ikke